

NANOOK OF THE NORTH: FRA BROADWAY I NEW YORK TIL STORGATA I TROMSØ

Roswitha Skare (UiT Norges arktiske universitet)

Sammendrag

Verdensteatret åpnet sine dører sommeren 1916 og er i dag Norges eldste kinobygg som fortsatt brukes for å vise film. Vi vet om åpningsforestillingen den 4. juni 1916 at det svenske melodramaet Madame de Thebes Spaadom fra 1915, med norsk tittel Skjæbnens Søn, står på programmet og at Bladet Tromsø kunne fortelle om lange køer. Likevel vet vi svært lite om enkelte elementer av filmfremvisningen som for eksempel filmmusikken og publikumsopplevelsen. Denne artikkelen undersøker derfor hvordan Robert J. Flaherty's Nanook of the North (1922) ble fremført på amerikanske kinoer og i Norge, med noen små sideblikk til Danmark og Sverige.

Nøkkelord

Robert J. Flaherty; Nanook of the North; Verdensteatret; stumfilm; fremføringspraksis

Abstract

Verdensteatret – Tromsø municipal cinema – is the oldest cinema building still in operation in Norway. It opened in 1916, showing the Swedish melodrama titled Madame de Thebes Spaadom, and the local newspaper Bladet Tromsø reported the event. Nevertheless, there is little knowledge about many aspects of film exhibition during these years in general, and exhibitions at Verdensteatret in particular. This article therefore investigates the different modes of exhibition of Robert J. Flaherty's Nanook of the North (1922) in the US and in Norway, with some glimpses from Denmark and Sweden.

Keywords

Verdensteatret; Nanook of the North; silent film; exhibition mode; film history

Innledning

Verdensteatret åpnet sine dører sommeren 1916. Men den store verden hadde allerede kommet til Tromsø i 1909 med det privateide Tromsø Kinematografteateret, fem år etter at Kristiania hadde fått Norges første kino. Begge kinoene eksisterte side ved side i noen år.

Vi vet om åpningsforestillingen den 4. juni 1916 at det svenske melodrama *Madame de Thebes Spaadom* fra 1915, med norsk tittel *Skjæbnens Søn*, sto på programmet og at *Bladet Tromsø* kunne fortelle om lange køer. Men vi vet forholdsvis lite om hvordan et kinobesøk – for eksempel på Verdensteatret i Tromsø – kunne arte seg i disse årene. Selv om vi i dag har

en rekke empiriske studier¹ som gjør at vi ser på filmhistorien mer som en serie av parallelle historier med store variasjoner fra land til land, fra by til by og fra kino til kino, handler mye av den tidlige filmhistorien fortsatt ofte om de amerikanske metropolene og om de store utviklingstrekkene. Det mangler ikke bare studier på fortsatt marginaliserte geografiske områder eller historiske epoker, også enkelte elementer av filmen som filmmusikken, måten filmen ble vist på og publikumsopplevelsen er områder som ofte er lite fokusert på. Dette skyldes nok i mange tilfeller svært mangelfulle kilder. Men også studier som baserer seg på et rikt kildemateriale som Ross Melnick's *American Showman. Samuel 'Roxy' Rothafel and the Birth of Entertainment Industry* (2012) trekker en generell konklusjon om fremføringen av stumfilmer som del av et større program på 1920-tallet:

The adoption of these mixtures of live and filmed performances was not limited only to large, urban theaters. The interpolation of live and recorded media could be found from coast to coast and overseas, with the arrangement varying from city to city, town to town, theater to theater, and night to night. (Melnick 2012, 12)

Jeg vil i denne artikkelen se nærmere på distribusjons- og fremføringspraksis knyttet til Robert Flahertys *Nanook of the North* i USA og i Norge, med noen små sideblikk til Danmark og Sverige.

***Nanooks* premiere i 1922**

Nanook er kanskje en av de best kjente dokumentarfilmene fra stumfilmtiden.² Svært mange publikasjoner innenfor ulike fagfelt diskuterer filmens forskjellige aspekter som representasjonen av Inuitene eller forholdet mellom fiksjon og fakta. Dessuten finnes det et stort arkiv etter Robert J. Flaherty ved Columbia University i New York City som også inneholder et rikt materiale om produksjonen av *Nanook* og dens videre skjebne fra stumfilm til lydfilm og senere restaureringer tilbake til den 'originale' stumfilmversjonen.³ Etter filmens restaurering på 1970-tallet har *Nanook* blitt gjort tilgjengelig på VHS og senere på DVD og Blu-ray, noe som også har bidratt til at filmen nådde et bredt publikum. Den er også lagt ut på nettsider som YouTube og vist på en rekke filmfestivaler med live musikk.⁴

De som har lest eller hørt litt om Flaherty og om *Nanook* vil kjenne til historien om hvordan filmen ble til, om ekspedisjonene Flaherty var på, at hans første film gikk opp i flammer under redigeringen og at han reiste tilbake for å lage en ny film. Mye er skrevet om vanskelighetene Flaherty hadde med å finansiere først en ny ekspedisjon og senere med å få

---

¹ Den historiske vendingen på 1980-tallet førte til økt interesse for arkivstudier og empiriske studier om enkelte filmer eller kinoer (jf. til dette Elsaesser, 1986, 246-251)

² Jf. til dette f.eks. Berger (1995, 177) og Shepard (1974, 60).

³ Se Skare (2016) for filmens historie.

⁴ Filmen ble blant annet vist på torget under Tromsø internasjonale filmfestival i 2010 og under Stumfilmdagene samme høst (jf. <http://www.Verdensteatret.no/movie/nanook-of-the-north>), men også på Toronto International Film Festival i 2012 (jf. <http://www.cbc.ca/news/indigenous/inuk-throat-singer-tanya-tagaq-on-reclaiming-nanook-of-the-north-1.2508581>).

Nanook of the North

fremført *Nanook*. Ross Melnick beskriver hvordan Samuel ‘Roxy’ Rothafel nærmest ble lurt til å vise filmen på Capitol Theater i New York City sommeren 1922 (Melnick 2012, 201).

Capitol Theater var på dette tidspunkt et så kalt ‘deluxe, first-run theater’ med 5.300 sitteplasser, et orkester med over 100 musikere, ballettdansere og operasangere. I en annonse fra Pathé reklameres for *Nanooks* premiere «with a program of unusual music and divertissements». Som programheftet fra premieren viser (Skare 2016), ble *Nanook* vist som en del av et omfattende program med klassisk musikk, ballett, kortfilm og filmavis. Ifølge programheftet hadde man 4 forestillinger per dag på Capitol Theater, gjennom en hel uke, altså hele 21 forestillinger per uke.

Programmet har ingen opplysninger om hvilken musikk som ble spilt under selve visningen av *Nanook*. I arkivet finner vi to forslag til filmmusikk som må ha vært ansett som passende i 1922: en «music plot» av Ernst Luz som vi finner på side 14 i *Campaign Book For Exhibitors*, et hefte med en rekke ideer og forslag for hvordan filmen skulle markedsføres. I tillegg til Luzs forslag har vi også et «thematic music cue sheet» satt sammen av James C. Bradford, en komponist som jobbet sammen med dirigenten Ernö Rapée. Rapée var ansatt på Capitol mens Rothafel var ansvarlig for driften (Wierzbicki 2009, 63). Selv om Bradfords noter er uten dato, kan vi anta at disse mest sannsynlig ble publisert og distribuert av Pathé sammen med filmen. Men vi vet omtrent ingenting om hvilken musikk de enkelte kinoene faktisk tok i bruk. Vi vet ikke en gang sikkert at Bradfords musikk ble spilt på Capitol Theater under *Nanooks* premiere. Det vi derimot vet er at det er langt mellom de store deluxe kinoene på Manhattan og de mindre kinoene i USA og Europa. Mens de store kinoene kunne ha store orkestre og egne sangere og dansere, hadde man på de mindre kinoene kanskje en pianist eller i beste fall tre til fire musikere med varierende musikalsk kompetanse ansatt.

Denne annonsen i *Motion Picture News* fra 26. august 1922 gir en liten oversikt over kinoene i USA som hadde vist eller skulle vise filmen:

It's Sweeping the Country
Like a Prairie Fire

Nanook of the North

Some of the bookings, played, playing
and to be played

CAPITOL, NEW YORK: Big business: "One of the four most distinctive pictures I ever played."—Rothafel.

KEITH'S CIRCUIT: 17 theatres; has played the Broadway, N. Y., to big business; month of July.

Kinema, Los Angeles: 14 days; played in a big & black hall; hailed by Los Angeles papers as the greatest attraction ever played in the city.

Pringle, Salt Lake: one week; "big" increase in business. Most creditable result.

Stanley Circuit, Philadelphia: 75 days.

Capitol, Altoona: one week.

Liberty, E. Liberty, Pa.: one week.

Pittsburgh State, Pa.: one week.

Century, Baltimore: one week.

Regent, Rochester, N. Y.:

Alton, Cleveland: "Splendid success. I never presented pictures that played with a large percentage without doing the most entertaining and fascinating picture in town."—S. Bates McCormick.

Radio City circuit, 25 houses, Los Angeles:

Radio, Ft. Worth: one week.

Blue Moose, Seattle: one week.

Hallig, Portland: one week.

Capitol, St. Paul:

State, Minneapolis: one week.

Circle, Indianapolis: one week.

STRAND, BROOKLYN: Good business: "In point of timeliness, entertainment qualities, and sure fire box-office value, I consider this the most striking feature-novelty issued this year."—Edward Hyman.

Rye Playhouse, Rye, N. Y.: "Established a new record at advanced prices, though picture followed 'Four Horses' and 'Optimus of the Storm'.

Palace, Dallas: "Cannot make favorable comment than any picture we have ever run. Wonderful."—So. Enterprise.

Metz, Saginaw: one week.

Walnut, Cincinnati: one week.

Granada, San Francisco: one week.

Franklin, Oklahead: one week.

Colorado, Denver: one week.

Blue Moose, Tacoma: one week.

Liberty, Spokane: one week.

Positively the Outstanding Feature Success of 1922

Pathépicture
A Revillon Forest Production
Produced by
Robert J. Flaherty, F. R. G. S.

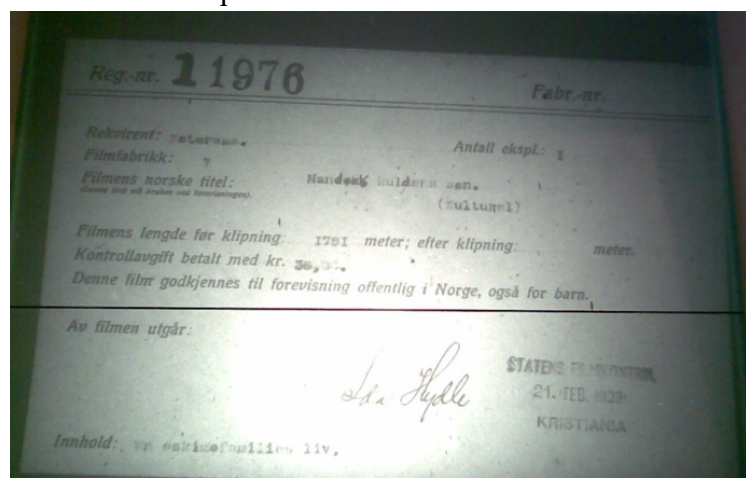
Som mye av det andre kildemateriale forteller denne annonsen ingenting om de faktiske filmvisningene, men fokuserer på filmens suksess med tanke på billettinntektene. I arkivmaterialet etter Flaherty finner vi ikke opplysninger om samtlige visninger, men fra noen kinoer eksisterer det program eller annonser og invitasjoner som antyder at *Nanook* ble vist på mange forskjellige måter i USA i 1922: filmen kunne bli vist som del av et stort og sammensatt program med mange live elementer som på Capitol i NYC, men også som del av et mindre program som for eksempel på Rye Playhouse der kveldsforestillingen ble åpnet med et foredrag holdt av Flaherty kort tid etter premieren i NYC (Skare 2016, 70-79). I tillegg finnes det også eksempler på at man allerede i 1922 kunne vise *Nanook* som double feature som for eksempel i Rye Playhouse i desember 1922 sammen med filmen *The \$5 Baby* og Pathé News.⁵

Disse funnene fra arkivet antyder en stor variasjon i måten film kunne vises på i 1922 på amerikanske kinoer. Størrelsen på kinoen var avgjørende for hvor mange musikere som var ansatt og står selvfølgelig også i forhold til innbygger- og med dette også besøkstallene. At Flaherty var til stede på Rye Playhouse – en kino med ca. 650 sitteplasser – brukes i markedsføringen og forklares med Flahertys «friendship for the manager».

Til tross for disse arkivkildene, er det fortsatt vanskelig å vite om de faktiske filmvisningene samsvarte med disse trykte dokumentene. Vi vet heller ingenting om hvordan publikumet opplevde filmen og om publikumet oppsøkte kinoen først og fremst på grunn av *Nanook* eller på grunn av de andre programpostene og ikke minst den andre filmen i disse double features. Ser vi på skandinaviske forhold, ser vi en lignende variasjon.

***Nanook* i Norge**

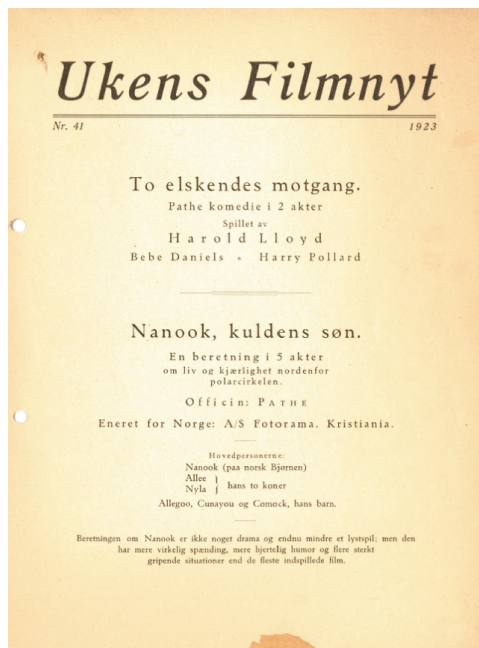
Materialet som finnes om *Nanook* i Norge er svært begrenset. Ingen kopi av filmen er bevart; kun noen få skriftlige kilder som sensurkort og artikler og annonser i aviser kan gi oss et inntrykk av måten filmen ble vist på.

⁵ Andre eksempler på slike visninger av double features som jeg kunne finne i arkivet er fra Olympia Theater som annonserer at de vil vise *Nanook* sammen med *The Woman He Married*, mens «Southern Enterprises expect to play it with A Sailor-Made Man». Se også Skare (2016) for en mer omfattende beskrivelse av disse forskjellige fremvisningene.

Sensurkortet viser at filmen i Norge ble godkjent for offentlig visning under tittel *Nanook, kuldens søn* den 21. februar 1923. Filmens innhold beskrives med en enkel setning: «En eskimofamiliens liv». Den var også tillatt for barn.

Distribusjonsselskapet Fotorama A/S⁶ i Kristiania står som utgiver av *Ukens Filmnytt*. Her presenteres Harold Lloyd og *Nanook, kuldens søn*.

Heftet består av tilsammen 12 sider hvorav 2 brukes til å presentere *Nanook* i ord og bilder. De resterende sidene brukes på å presentere «Filmen som 100 millioner mennesker har set» og «Celebre personer som spiller film». Påfallende er at Pathékomedien *To elskendes motgang* med Harold Lloyd i hovedrollen ikke får den samme omtalen som *Nanook*. Dette skyldes nok at Lloyd var så kjent og populær at han verken trengte presentasjon eller reklame, mens man følte behov for å forklare publikumet det spesielle med *Nanook*: «Beretningen om Nanook er ikke noget drama og endnu mindre et lystspil; men den har mere virkelig spænding, mere hjertelig humor og flere sterkt gripende situationer end de fleste indspillede film» (*Ukens Filmnytt* 1923, 3).

Noe lignende ser vi også i en rekke avisannonser som for eksempel i *Aftenposten* av 12. november 1923. Annonsen av *Nanooks* premiere på Victoria Teater i Kristiania viser filmens tittel i store bokstaver ved siden av et bilde der Nanook står med spydet i hånden for å jakte på sel (8). 10 tekstlinjer presenterer dessuten filmen hovedsakelig ved å sitere fra *New York*

⁶ Det danske filmselskapet Fotorama åpnet 1910 en filial i Kristiania som eksisterte frem til høsten 1915 under sitt danske morselskap. Den 28. september 1915 ble Fotorama A/S stiftet. Selskapet gikk med overskudd i årene 1917-1920, mens regnskapene viste underskudd for 1921 og følgende år. I 1928 overtok kommunens eget A/S Oslo Filmbureau halvparten av aksjene. Jf. Disen (1997, 56-59).

Times for å understreke dens fortrefelighet. Tittelen til den andre filmen på programmet, *To elskendes motgang*, er i litt mindre størrelse. Et bilde av hovedpersonen og navnet Harold Lloyd står i sentrum av oppmerksomheten. Lignende fokus ser vi i senere annonser i *Aftenposten*, men også i andre aviser som i *Trondhjems Adresseavis*, der Rosendal Teater annonserer den siste dag med «Harold Lloyd i *To elskendes motgang*» og «*Nanook, kuldens søn*. 5 akter. Tillat for barn» (1924, 7). I *Ringerikes Blad* av 26. januar 1924 finner vi på side 3 en kort tekst under overskrift «Kinematografen»: «Søndag og mandag spilles den eiendommelige film *Nanook* og i tilgift hertil en 2 akters Harald Lloyd komedie.» *Bergens Tidende* av 7. mars 1924 har på side 3 en annonse for kinoene i byen: «Logen. Succes. Barn adgang. kl. 5.30, 7.30, 9.30. *Nanook Kuldens Søn*. En beretning i 5 akter om liv og kjærlighed nordenfor Polarsirkelen. Extra: Harold Lloyd i lystspil.»

Den andre filmen på plakaten, komedien med Harold Lloyd i hovedrollen, blir altså på flere steder presentert som noe ekstra eller presentert i mindre format, noen ganger blir ikke engang filmes tittel nevnt, bare hovedrolleinnhaveren. Igjen kan vi anta at publikumet var godt kjent med sjangeren og også med Lloyd, og at kombinasjonen av disse to filmene skulle trekke publikum som ellers kanskje ikke ville være interessert i *Nanook*.⁷ Siden begge filmer var produsert av Pathé og distribuert sammen av Fotorama, hadde kinoene etter alt å dømme ikke annet valg enn å vise denne pakkelasningen. Her kan man bare undre seg om norske kinoer var mindre frie i valgene sine enn amerikanske kinoer. Materialet sier ingenting om andre programposter eller hvilken musikk som ble spilt til disse filmvisningene.

Det som også er påfallende, er tiden som har gått mellom *Nanooks* premiere i New York sommeren 1922, dens godkjenning i Norge i februar 1923 og premieren i Kristiania først i november 1923.⁸ Så beveger den seg sakte men sikkert nordover i Norge. Først i september 1925 når den Verdensteatret og Tromsøpublikumet. I kinostyrets protokoll over viste filmer finner vi følgende innførsel:

Date	Price	Title	Notes
11/9	55		
12/9	60		
13/9	20		
2/9	352		
10/9	266		
11/9	15		
12/9	1813		
13/9	42		
14/9	52		
15/9	253		
16/9	179		
17/9	322		
18/9	186		
19/9	105		
17/9	293		
18/9	184		
19/9	118		
20/9	246		
19/9			

Underens engelsk Kv. 1604
 Kommunisme: 11/9 15 12/9 1813 13/9 42 Kv. 5060
 Fotorama: Harold Lloyd Nanook kuldens søn 14/9 52 15/9 253 16/9 179 Kv. 637 Kv. 29 progr.
 International: Pandora 17/9 293 18/9 184 19/9 118 20/9 246 Kv. 836 Kv. 46 progr.

⁷ Også komedien *A Sailor-Made Man* (1921) som skulle vises sammen med *Nanook* av Southern Enterprises i USA hadde Lloyd i den mannlige hovedrollen («The Boy»).

⁸ *Trondhjems Adresseavis* hadde allerede den 19. januar 1923 en kort tekst i rubrikken «Teater og Film» (6) der filmen presenteres. Her leser vi også at filmen er «nylig utsendt av Svensk Filmindustri».

Filmen ble altså vist 14., 15. og 16. september 1925, noe som også bekreftes av annonsen i lokalavisen *Tromsø*:

Selv om plassen i annonsen er omtrent likt fordelt mellom de 2 filmene på programmet, ser vi at det er navnet til Harold Lloyd som først og fremst reklamerer for komedien *To elskendes motgang*, mens en enkel beskrivelse av handlingen brukes for å presentere *Nanook*. Sammenligner vi dette med måten filmen *Når Damer frier* er annonsert på, kan det ser ut som om at *Nanook* også i Tromsø trengte litt mer spesifikk omtale for å trekke publikumet til Verdensteatret. Det er også påfallende at filmens suksess andre steder ikke nevnes. Det finnes heller ingen filmanmeldelser i avisen som kunne fortelle noe om publikums reaksjoner eller lignende. Men ut fra annonsen ser vi at filmene ble vist tre ganger om dagen med to timers mellomrom (17.30, 19.30 og 21.30), noe som ikke gir særlig plass til andre omfattende programposter enn de to filmene.⁹

Blar man i kinostyrets protokoll over viste filmer, får man inntrykk av at svært mange filmer ble vist i 2 eller 3 dager på Verdensteatret. Det er derfor også sannsynlig at man bare annonserte programmet når nye filmer skulle vises.¹⁰ Det er mulig at man opprinnelig bare

⁹ Litt avhengig av fremføringshastighet kan vi anta at *Nanook* var på ca. 75 minutter, mens komedien var en 2-akter som tilsvarer omtrent 30 minutter. I tillegg kommer tiden det tok å bytte filmrullene og for å få publikumet på plass.

¹⁰ Den 15. september 1925 var den samme annonsen som *Tromsø* hadde på trykk den 14. september å finne i *Nordlys* (2).

skulle vise *Nanook* i to dager, siden en ny annonse er å finne onsdag 16. september 1925. Her er ikke lenger filmens titler nevnt, men kun karakteristikken som «den interessante Eskimo-film samt Harold-komedien». I denne annonsen har også Verdensteatret og Tromsø kino byttet plass, muligens for å presentere den nye filmen først.

Selv om materiale om *Nanooks* fremvisninger i Norge er begrenset til en rekke avisannonser og til *Ukens Filmnyt* fra Fotorama, kan det se ut som om *Nanook* bare ble vist sammen med komedien til Harold Lloyd, noe som nok skyldes distribusjonsselskapet. Ut fra tidsskjemaet som er annonsert i *Tromsø*, virker det lite sannsynlig at det var tid til flere større programposter, men kanskje var det musikalske innslag mens filmrollene måtte byttes og når publikumet kom inn i salen og ventet på at fremvisningen skulle starte.

Mens mange av kinoene som viste *Nanook* hadde mellom 400 og 600 sitteplasser¹¹ og mellom 2 og 4 musikere ansatt, var Verdensteatret mindre med rundt 300 sitteplasser. Musikken på Verdensteatret kunne bli spilt av en enslig pianist eller en trio eller opp til et lite orkester bestående av 6 musikere. Antallet var avhengig av om det var ettermiddags- eller kveldsforestillingen, men nok også tilfeldigheter som sykdom eller hvorvidt musikerne var opptatt andre plasser (*Tromsø Kommunale* 1951, 24).

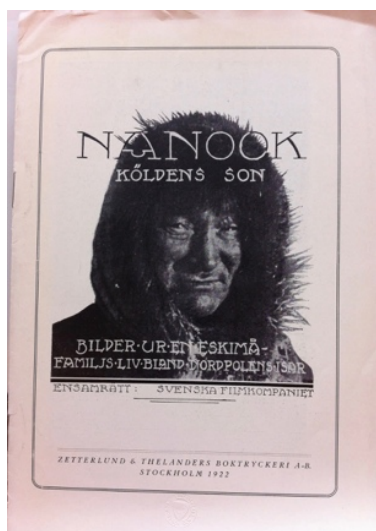
Selv om materiale om fremvisningen av *Nanook* i Norge er svært begrenset, kan det virke som at det ikke var vanlig med mange programposter rundt filmen/e slik Rothafel gjorde på Capitol Theater i NYC. Riktignok var ingen av de norske kinoene like store som de største amerikanske; Cirkus Verdensteater i Kristiania var med 1596 sitteplasser i 1924 (Pedersen 2013, 189) det største kino i landet.

¹¹ Se til dette oversikten over antall seter på kinoene i Kristiania i 1924 hos Pedersen (2013, 189).

Nanook i Danmark og Sverige

Også materiale fra våre naboland er begrenset. Kanskje ikke overraskende hadde filmen tidligere premiere i Danmark (25. mars 1923 på Metropol i København) og i Sverige (26. desember 1922 på Stora Teatern og på Stureteatern i Stockholm). Som i Norge er det vanskelig å vite hva slags skriftlig materiale som ble laget sammen med filmen på 1920-tallet, hva som har blitt bevart og hva som har blitt borte. Både fra Danmark og fra Sverige er det bevart hefter i A-5 format som presenterer *Nanook* i tekst og bilder. Begge omslag fokuserer på filmens hovedperson, og selv om innholdet i disse to heftene er litt forskjellig, fokuserer begge to på filmens innhold og forteller om familiens dagligliv og Nanooks jakt for å skaffe mat til familien.

Fra Sverige har vi dessuten sensurkortet og to program fra to forskjellige svenske kinoer der filmen ble vist i 1922/23. I Sverige ble *Nanook* under tittelen *Snöhyddans folk. Berättelsen om en eskimofamiljs kamp för tillvaron* godkjent for offentlig fremvisning den 22. november 1922. En alternativ tittel er dessuten påført for hånd: «Nanook, köldens søn. Bilder ur en eskimå familjs liv....» Filmen er klippet i del V («vissa delar av kampen för att få upp sälen ur ishålan») og dermed ubetydelig redusert med 15 meter fra 1601 til 1586 meter,¹² noe som tilsvarer mindre enn et minutt med film.

De to kinoene der *Nanook* hadde premiere i Stockholm – Store Teatern og Stureteatern – var forskjellig i størrelse og utsmykking. Mens Store Teatern var en av de største og mest elegante kinoene i Stockholm med over 800 sitteplasser og et orkester med 12 musikere, var Stureteatern med i overkant av 400 sitteplasser på størrelse med de fleste norske kinoene på denne tiden (Berglund 1993). Fra Stureteatern er det bevart et program som viser at *Nanook* ble vist som del av et program bestående av 4 programposter: «Förspel, Journal, Alla sätt äro

¹² I Norge ble filmen ikke klippet. Filmens lengde ble på sensurkortet oppgitt til å være 1791 meter, altså nesten 200 meter lengre enn den svenske versjonen før klippingen. Jf. til Film Rate Calculator <https://www.digitalrebellion.com/webapps/filmcalc>.

bra... (Fars i 2 akter med Baby Peggy i huvudrollen)» og til slutt «Nanook, köldens son. Bilder ur en eskimåfamiljs liv bland Nordpolens isar.»

STURETEATERN

PROGRAM:

1. Förspel.
2. JOURNAL.
3. Alla sätt äro bra...
Fars i 2 akter med Baby Peggy i huvudrollen.
4. **Nanook, köldens son.**
Bilder ur en eskimåfamiljs liv
bland Nordpolens isar.

Föreställningar kl. 7-9, 9-11 e. m.

Fra dette programmet ser vi at man hadde 2 forestillinger om dagen, mellom klokken 7 og 9 og mellom 9 og 11, men vi får ingen opplysninger om hvor mange dager filmen ble vist, hvor mange musikere som var til stede eller hvilken musikk som ble spilt. Som i Norge valgte Stureteatern å vise *Nanook* sammen med en kortere komedie.

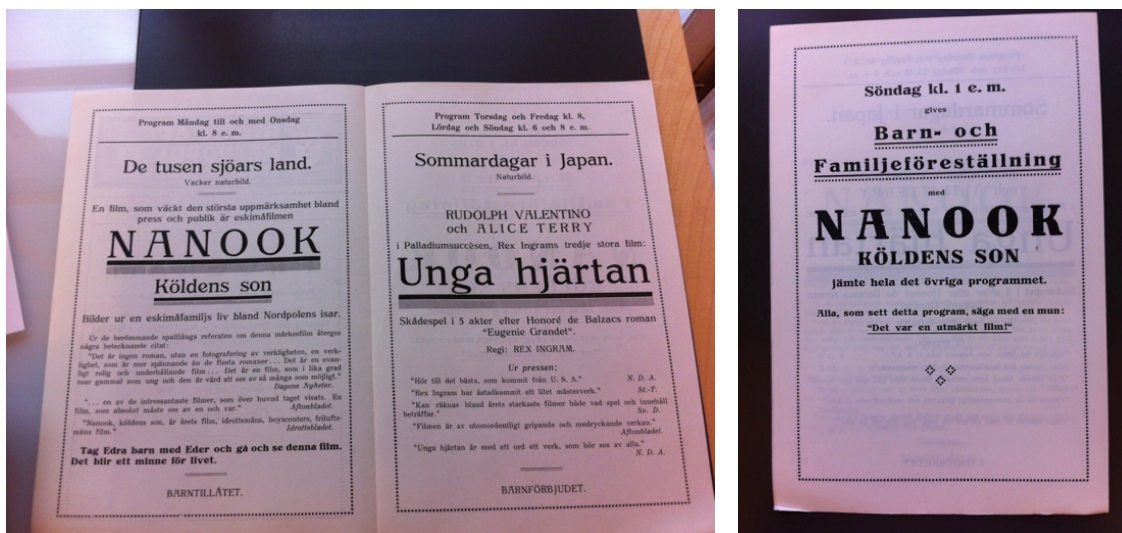
I tillegg til programmet fra Sture finns det et program fra en kino i en mindre by¹³ som også inneholder *Nanook*: I april 1923 (16.-22.) ble *Nanook* vist sammen med *De tusen sjöars land*, et «vacker naturbild» på Biograf Metropol Trollhattan.

På Metropol i Trollhattan ble *Nanook* i følge programmet vist i 3 dager (mandag til onsdag) og bare en gang om dagen, nemlig klokken 20 om kvelden. Programmet siterer fra en rekke filmanmeldelser i aviser for å vise filmens kvalitet. På søndagen vises filmen dessuten i tillegg til det vanlige programmet midt på dagen som barne- og familieforestillingen. Også her finns det ingen opplysninger om antall musikere eller hva slags type musikk som ble spilt.

---

¹³ Trollhattan hadde på dette tidspunkt nærmere 15.000 innbyggere. Til sammenligning nådde Tromsø først på 1950-tallet et tilsvarende innbyggertall, i 1900 hadde Tromsø 7.100 innbyggere.

Nanook of the North

Dette begrensede materialet antyder den samme tendensen som vi har sett ved amerikanske kinoer, nemlig at bare de største kinoene i storbyene setter *Nanook* opp som del av et mer omfattende program, mens mindre kinoer i mindre byer viser filmen sammen med en annen film. Interessant nok valgte man i Trollhattan å vise *Nanook* sammen med en naturfilm og ikke en komedie, noe som også kan tyde på at svenske kinoer muligens var friere i sine valg enn norske og med dette også nærmere den amerikanske måten å lage program på.

Man kan vel kanskje konkludere med at det ikke fantes én måte å vise film på i 1922, men mange forskjellige, avhengig av kinoens størrelse og ressurser og sikkert også hva publikumet ønsket og var villig å betale for. Med andre ord: «the film as it was originally shown to the audience» (Fossati 2012, 117) vil bare kunne være en konstruksjon der man velger å ta utgangspunkt i filmens premiere. Men også filmens premiere er kun dokumentert med noen skriftlige dokumenter som ikke nødvendigvis forteller hele sannhet om hvordan disse forestillingene foregikk med tanke på pauser, publikumsreksjoner og lignende. Spørsmålet om hva som er bevart og hva som har gått tapt er derfor også her et nærliggende og viktig spørsmål som også berører selve filmen.

Litteratur

- Aftenposten*, «Victoria Teater: premiere mandag», 12.11.1923.
<https://www.nb.no/items/de24f6839230f806ab0a7c1634d4b321?page=7&searchText=>
- Berger, Sally, «Move over *Nanook*», i: *Wide Angle: A Film Quarterly of Theory, Criticism and Practice* 17, 1 (1995), 177-191.
- Bergens Tidende*, «Kinematograferne», 07.03.1924.
<https://www.nb.no/items/553ef0d6b113289e644c6f68c47b91ee?page=1&searchText=>
- Berglund, Kurt, *Stockholms alla biografier: ett stycke Stockholms historia från 90-tal till 90-tal*. Stockholm: STF 1993.
- Flaherty, Robert J., «Campaign Book for Exhibitors», i: *Studies in Visual Communication* 6, 2 (1980), 61-76.
- Elsaesser, Thomas, «The New Film History», i: *Sight and Sound* 55, 4 (1986), 246-251.
- Disen, Ole H.P., *Den store illusjonen. Filmbyråenes historie*. Oslo: Norske Filmbyråers Forening 1997.
- Fossati, Giovanna, «Multiple Originals. The (Digital) Restoration and Exhibition of Early Films», i: *A Companion to Early Cinema*. Red. av André Gaudreault, N. Dulac, and S. Hidalgo. Hoboken: John Wiley & Sons 2012, 550-567.
<https://doi.org/10.1002/9781118274453.ch28>
- Melnick, Ross, *American Showman. Samuel 'Roxy' Rothafel and the Birth of Entertainment Industry*. New York: Columbia University Press 2012. <https://doi.org/10.7312/meln15904>
- Pedersen, Mona, *Forretning og fornøyelser. Stumfilmtidens kino i Norge 1910/1925*. PhD-avhandling. Trondheim: NTNU 2013.
- Ringerikes Blad*, «Kinematografen», 26.01.1926.
<https://www.nb.no/items/f8861ee3c579d6f48496e79c518fac81?page=0&searchText=>
- Shepard, David, «Letters. To the editor», i: *Film Comment* 10, 2 (1974), 59-60.
- Shepard, David, «Authenticating Films», i: *The Quarterly Journal of the Library of Congress* 37 (1980), 342-354.
- Skare, Roswitha, *Nanook of the North From 1922 to Today. The Famous Arctic Documentary and its Afterlife*. Peter Lang: Frankfurt/M 2016. <https://doi.org/10.3726/978-3-653-06842-9>
- Tromsø kommunale kinematograf gjennom 35 år*. Tromsø: A/S Peder Norbyes trykkeri 1951.
urn.nb.no/URN:NBN:no-nb_digibok_2012020908099
- Trondhjems Adresseavis*, «Rosendal Teater: siste dag», 07.05.1924.
<https://www.nb.no/items/45005dd1648d8786dce5475038bd111f?page=0&searchText=>
- Wierzbicki, James Eugene, *Film Music. A History*. New York: Routledge 2009.